Finančné hospodárenie mesta Košice v kontexte pandémie Covid-19¹

Financial management of the city of Košice in the context of the Covid-19 pandemic

JUDr. Anna Vartašová, PhD. – Ing. Karolína Červená, PhD.

DOI <https://doi.org/10.33542/SCD21-0043-1-29>

Abstrakt

Autorky sa vo svojom príspevku zamerali na vplyv opatrení v súvislosti s pandemiou (Covid-19) a ich dopadom na finančné hospodárenie územnej samosprávy na príklade mesta Košice, s akcentom na zmenu príjmov a zmenu vo výdavkovej časti rozpočtu. Cieľom autoriek bolo na základe vlastnej analýzy a komparácie vyhodnotiť dopady pandémie na rozpočet mesta Košice s využitím dostupných údajov, a taktiež aj parciálnych výsledkov, ktoré boli získané v rámci predchádzajúceho vlastného výskumu.

Kľúčové slová:

územná samospráva, rozpočet, finančné hospodárenie, pandémie Covid-19, mesto Košice

Abstract

In their contribution, the authors focused on the impact of the measures in connection with the pandemic (Covid-19) and their influence on the financial management of local government on the example of the city of Košice with emphasis on changes in revenues and expenditures. The authors aimed to evaluate the effects of the pandemic on the budget of the city of Košice based on the analysis and comparison, using the acquired data as well as partial results obtained within their previous research.

Keywords:

local government, budget, financial management, Covid-19 pandemic, City of Košice

JEL kód: H71

ÚVOD

Vláda SR vyhlásila odo dňa 12. marca 2020 na celom území SR mimoriadnu situáciu v súvislosti s rizikom šírenia ochorenia Covid-19 na základe uznesenia Vlády Slovenskej republiky č. 111 zo dňa 11. marca 2020 a následne, počas druhej vlny pandémie, od 1. októbra

¹ Táto práca vznikla v rámci riešenia projektu VEGA 1/0214/21 a projektu VEGA 1/0151/18.

2020, došlo k vyhláseniu núdzového stavu na celom území SR², čo malo priame aj nepriame negatívne dopady na ekonomiku celého štátu, územnú samosprávu nevynímajúc.

K realizácii štátnych/vládnych opatrení v súvislosti s riešením pandemickej situácie bolo potrebné použiť verejné financie, čo má dopad/vplyv nie len na štátny rozpočet, ale aj na rozpočty územnej samosprávy. Skúmanie priamych, ale aj nepriamych efektov realizovaných opatrení, považujeme za východisko hľadania variantných riešení v obdobných situáciách, s cieľom minimalizácie negatívnych dôsledkov vzniknutej „rozpočtovej krízy“ územnej samosprávy (obcí/miest) na Slovensku.

Autorky s využitím komparácie a analýzy, na príklade mesta Košice, prezentujú skutočné a predpokladané finančné dopady opatrení prijatých v dôsledku pandémie Covid-19 na rozpočet jednotiek územnej samosprávy (obcí/miest) a zároveň poukazujú na finančnú závislosť samosprávy na podielových daniach, ako to vyplýva z ich predchádzajúceho výskumu³ i z prác iných autorov⁴.

1. FINANCOVANIE OBCÍ V SR

Jedným z charakteristických znakov obce na Slovensku je finančná autonómia, ktorej súčasťou tvorí aj autonómia daňová (t. j. samostatnosť pri rozhodovaní o zavedení a vyberaní miestnych daní), pričom jej základom je ústavný poriadok⁵. Systém financovania obcí v SR je založený na ústavnom princípe, že *obce financujú svoje potreby predovšetkým z vlastných príjmov, ako aj zo štátnych dotácií a zákon ustanoví, ktoré dane a poplatky sú príjmom obce* (čl. 65 ods. 2 ústavy), čo ďalej rozvíja zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov v § 7 ods. 1 a 2 (*obec financuje svoje potreby predovšetkým z vlastných*

² Uznesením vlády č. 587 k návrhu na vyhlásenie núdzového stavu podľa čl. 5 ústavného zákona č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu v znení neskorších predpisov (publikované ako 268/2020 Z. z.).

³ ROMÁNOVÁ, A., ČERVENÁ, K. Current System of Funding of Local Self-Government in Slovakia and its Challenges, *Financial Law Review*, vol. 2, 2017, no. 4, p. 54; VARTAŠOVÁ, A., ČERVENÁ, K. Podatki lokalne - zdroj finansowania samorządu lokalnego na Słowacji. In *Regulacje prawa finansów publicznych i prawa podatkowego: podsumowanie stanu obecnego i dynamika zmian*. Varšava: Wolters Kluwer, 2020, s. 673; VARTAŠOVÁ, A. Uplatňovanie inštitútu miestnych daní v krajinách V4. In *INTERPOLIS '20*. Banská Bystrica: Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici – Belianum, 2020, s. 500–508; VARTAŠOVÁ, A., ČERVENÁ, K. *Views on Quality of Tax Regulation in the Slovak Republic (Focused on Real Property Taxation)*. Praha: Leges, 2019, s. 48.

⁴ PAPCUNOVÁ, V., HUDÁKOVÁ, J., ŠTUBŇOVÁ, M., URBANÍKOVÁ, M. Revenues of Municipalities as a Tool of Local Self-Government Development (Comparative Study), *Administrative Sciences*, vol. 10, 2020, no. 4, pp. 101; BUJŇÁKOVÁ, M. Finančné problémy fungovania obcí a miest v Slovenskej republike a možnosti ich riešenia. In: *Zagadnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego w jednostkach samorządu terytorialnego*. Rzeszów: RS Druk Rzeszów, 2018, pp. 580–590. VAVROVÁ, K. Miestne dane v súvislosti s udržateľnosťou ich výberu = Local Taxes Related to the Sustainability of their Choice. In: Markovič, P., Tóth, M. (eds.) *Ekonomika, financie a manažment podniku – 2017*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2017, s. 740; VERNARSKÝ, M. (2014) Finančná autonómia územnej samosprávy ako predpoklad samostatnosti v komunálnej normotvorbe. In: *Teória a prax komunálnej normotvorby*. Košice: P. J. Šafárik University in Košice, s. 76–82.

⁵ LIPTÁKOVÁ, K. Kompetencie miestnej samosprávy a jej normotvorba v kontexte miestnych daní na Slovensku. In: *Bratislavské právnické fórum 2018*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2018, s. 58. Totožne: VERNARSKÝ, M. Normotvorba obce vo veciach miestnych daní. In: *Územná samospráva a tvorba práva*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2015, s. 23.

príjmov⁶, dotácií zo štátneho rozpočtu a z ďalších zdrojov, pričom na plnenie svojich úloh môže použiť návratné zdroje financovania a prostriedky mimorozpočtových peňažných fondov).

Tieto zdroje špecifikuje zákon č. 583/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. V zmysle § 5 tohto zákona sú príjmami rozpočtu obce *výnosy miestnych daní a poplatkov, nedaňové príjmy z vlastníctva a z prevodu vlastníctva majetku obce a z činnosti obce a jej rozpočtových organizácií, úroky a iné príjmy z finančných prostriedkov obce, sankcie za porušenie finančnej disciplíny uložené obcou, dary a výnosy dobrovoľných zbierok v prospech obce, podiely na daniach v správe štátu (tieto predstavujú v zmysle zákona vlastné príjmy), dotácie zo štátneho rozpočtu na úhradu nákladov preneseného výkonu štátnej správy a dotácie zo štátnych fondov, ďalšie dotácie zo štátneho rozpočtu, účelové dotácie z rozpočtu vyššieho územného celku alebo z rozpočtu inej obce na realizáciu zmlúv podľa osobitných predpisov, prostriedky z Európskej únie a iné prostriedky zo zahraničia poskytnuté na konkrétny účel, iné príjmy ustanovené osobitnými predpismi. Obec ďalej môže na plnenie svojich úloh použiť aj prostriedky mimorozpočtových peňažných fondov, prostriedky získané z rozdielu medzi výnosmi a nákladmi z podnikateľskej činnosti po zdanení, návratné zdroje financovania, združené prostriedky.*

Výdavkami obecného rozpočtu v zmysle § 7 zákona o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy sú *záväzky obce vyplývajúce z plnenia povinností ustanovených osobitnými predpismi, výdavky na výkon samosprávnych pôsobností obce a na činnosť rozpočtových organizácií a príspevkových organizácií zriadených obcou, výdavky na úhradu nákladov preneseného výkonu štátnej správy, výdavky spojené so správou, údržbou a zhodnocovaním majetku obce a majetku iných osôb, ktorý obec užíva na plnenie úloh podľa osobitných predpisov, s možnosťou uhrádzania výdavkov spojených s údržbou a zhodnocovaním majetku, ktorého vlastníak alebo správca nie je známy a zároveň je využívaný obyvateľmi obce na verejný účel, záväzky vzniknuté zo spolupráce s inou obcou alebo s vyšším územným celkom, prípadne s ďalšími osobami na zabezpečenie úloh vyplývajúcich z pôsobnosti obce vrátane záväzkov vzniknutých zo spoločnej činnosti, výdavky vyplývajúce z medzinárodnej spolupráce obce, úroky z prijatých úverov, pôžičiek a návratných finančných výpomocí, výdavky súvisiace s emisiou cenných papierov vydaných obcou a na výdavky na úhradu výnosov z nich, iné výdavky ustanovené osobitnými predpismi.*

Vzhľadom na vyššie zmienený ústavný princíp, to, ktoré druhy príjmov zákon o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy považuje za vlastné príjmy a pomer jednotlivých zložiek príjmov (viď graf č. 1), je zjavné, že tento ústavný princíp nie je celkom naplnený⁷.

⁶ Toto štátom rešpektované a garantované právo samosprávneho celku na vlastné finančné zdroje, ktoré býva označované ako finančná autonómia samosprávneho celku, patrí spolu s vlastnou právotvorbou, resp. v širšom vyjadrení normotvorbou k základným atribútom autonómie územnej samosprávy. MOLITORIS, P. Princípy finančnej normotvorby územnej samosprávy. In: *Teória a prax verejnej správy*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2013, s. 197.

⁷ Pozri viac ROMÁNOVÁ, A., ČERVENÁ, K. Current System of Funding of Local Self-Government in Slovakia and its Challenges. In *Financial Law Review*, 2017, vol. 2, no. 4, s. 47.

Graf 1. Podiely jednotlivých príjmov rozpočtov obcí 2008-2020

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov MF SR a Vartašová, A., Červená, K. Podatki lokalne - źródło finansowania samorządu lokalnego na Słowacji. In Regulacje prawa finansów publicznych i prawa podatkowego: podsumowanie stanu obecnego i dynamika zmian, s. 673.

2. OPATRENIA MESTA KOŠICE V ROKU 2020

Mesto Košice, ako druhá najväčšia mestská aglomerácia v SR⁸, je obcou so statusom mesta, ktorá plní zároveň úlohy krajského mesta a je sídlom Košického samosprávneho kraja. Postavenie mesta a jeho samospráva sú upravené zákonom č. 401/1990 Zb. o meste Košice v znení neskorších predpisov. Mesto samotné je rozdelené na 22 mestských častí, na ktoré môže štatútom preniesť výkon niektorých samosprávnych pôsobností určených obci osobitnými predpismi (§ 17 ods. 1 štatútu). Mesto a mestské časti samostatne hospodária za podmienok ustanovených zákonom, štatútom a ďalšími predpismi, s vlastným a zvereným majetkom a s vlastnými a zverenými finančnými prostriedkami a samostatne pripravujú a schvaľujú svoj rozpočet a záverečný účet (§ 36 štatútu).

V súvislosti s vyhlásením mimoriadnej situácie od 12. marca 2020 a s vyhlásením núdzového stavu na celom území SR od 1. októbra 2020, mesto Košice počas tohto obdobia prijalo viaceré (nadväzujúce) opatrenia na zamedzenie šírenia prenosu koronavírusu, a to sociálneho, zdravotného či ekonomického charakteru. Prvý rozsiahlejší súbor opatrení bol prijatý na základe uznesení z XIII. Mimoriadneho zasadnutia mestského zastupiteľstva (26. marca 2020), kedy:

⁸ VARTAŠOVÁ, A., ČERVENÁ, K. The development of real property tax - the case of city of Košice. In Financial Law Review. ISSN 2299-6834. Roč. 20, č. 4 (2020), s. 86.

- bola vyhlásená dobrovoľná zbierka „Pomoc pre jednotlivcov a rodiny v Košiciach na zmiernenie dopadov opatrení proti šíreniu ochorenia COVID-19“ (uznesenie č. 374);
- bol primátor mesta Košice poverený opätovne listom požiadať predsedu vlády o odpustenie zostatku návratnej finančnej výpomoci vo výške 15,2 mil. EUR vyplývajúceho zo Zmluvy o návratnej finančnej výpomoci č. MF/014236/2014-442 zo dňa 09. júla 2014 (uznesenie č. 374);
- bolo odsúhlasené prerušenie prevádzkovania parkovacích miest v zóne plateného parkovania⁹ podľa VZN mesta Košice č. 157 o dočasnom parkovaní motorových vozidiel na vymedzenom území mesta Košice v znení neskorších predpisov v prípade podstatného obmedzenia alebo vylúčenia prevádzkovania mestskej hromadnej dopravy¹⁰ (uznesenie č. 374) pričom tento režim bol ukončený s účinnosťou od 1. júna 2020 (uznesenie č. 390);
- bol upravený rozpočet mesta (prevod z rezervného fondu vo výške 2,4 mil. EUR na opatrenia v dôsledku pandémie Covid-19¹¹ a presun plánovanej podpory v sume 100 tis. EUR pre Košickú arénu, o. z. na dotácie podľa VZN č. 190 pre poskytovateľov sociálnych služieb);
- sa schválilo zvýšenie hranice dôchodku pre priznanie účelového finančného príspevku na stravovanie dôchodcov v období platnosti mimoriadnych opatrení v dôsledku pandémie Covid-19 na obdobie od 1. apríla 2020 do 30. júna 2020 zo 415,00 EUR na 450,00 EUR, na základe ktorého malo cca 15.000 seniorov možnosť za zvýhodnených podmienok využiť donášku obedov (príspevok 1 EUR za jedlo a 1 EUR za dopravu denne po predložení potvrdenia o nákupe jedla príslušnej mestskej časti), nakoľko o. i. Stredisko sociálnej pomoci mesta Košice na Garbiarskej, od piatka 13. marca pozastavilo výdaj a poskytovanie obedov pre seniorov z mestských častí (uznesenie č. 376);
- sa pozastavila účinnosť uznesenia MZ č. 58 zo dňa 14. februára 2019, ktorým sa schválilo navýšenie platu primátora o 40%, a to od 1. apríla 2020 do 31. decembra 2020, na základe čoho poberal primátor plat len v minimálnej výške ustanovenej zákonom (4.347 EUR v hrubom), a to na návrh primátora mesta Košice (uznesenie č. 377);
- sa predĺžila platnosť časového cestovného lístka pre mestskú hromadnú dopravu na 30 dní, 90 dní, 180 dní a 365 dní o ďalších 60 dní, pokiaľ bol platný v období od 9. marca 2020 0:00 hod. do 31. marca 2020 24:00 hod, pričom najprv bolo schválené, že predĺženie platnosti o ďalších 60 dní nastane v ďalší mesiac po mesiaci, v ktorom bola ukončená mimoriadna situácia (uznesenie č. 378), následne však bolo toto posunuté začatie plynutia predĺženej doby platnosti s účinnosťou od 1. júna 2020 zrušené (uznesenie č. 402 zo zasadnutia zo dňa 28. mája 2020) - toto opatrenie sa týkalo takmer 53 tis. oprávnených cestujúcich, ktorí v období od 9. marca do 31. marca mali zakúpené časové predplatné lístky a bolo zavedené ako čiastočná kompenzácia nižšieho počtu prevádzkovaných liniek a spojov pre cestujúcich v MHD, ktorej prevádzka po zatvorení škôl, úradov, verejných

⁹ Zároveň sa vyzývali súkromní prevádzkovatelia parkovacích miest na území mesta Košice, aby za účelom zabránenia šírenia ochorenia Covid-19 tiež dočasne prerušili prevádzkovanie parkovacích miest za odplatu.

¹⁰ Ku ktorému došlo od 14. marca 2020.

¹¹ V tom zahrnuté: civilná ochrana a s tým súvisiace výdavky (nákup ochranných zdravotníckych pomôcok a podobne): 1.000.000 EUR; sociálna výpomoc a s tým súvisiace výdavky: 1.400.000 EUR.

inštitúcií a niektorých obchodných prevádzok od 16. marca bola vo väčšine liniek prevádzkovaná v tzv. víkendovom režime (redukcia spojov o cca 40%);

- bol poverený primátor poskytovaním niektorých dotácií počas mimoriadnej situácie za účelom ochrany zdravia (doplnením „§ 129a Prechodné ustanovenie o poskytovaní dotácií z dôvodu mimoriadnej situácie do štatútu mesta Košice: *v období od 1. apríla 2020 do 30. júna 2020 primátor rozhoduje o poskytnutí dotácie podľa § 118 ods. 1 do výšky 5.000 EUR, ak účelom dotácie je ochrana zdravia obyvateľstva a ochrana zdravia pracovníkov v oblasti sociálnych služieb a zdravotníctva* (uznesením č. 375), následne opakované na obdobie od 26. októbra 2020 do 31. marca 2021 (uznesením č. 513 z pokračovania XIX. zasadnutia Mestského zastupiteľstva v Košiciach zo dňa 20. októbra 2020).

Ďalším opatrením na základe uznesenia z XIV. Mimoriadneho zasadnutia mestského zastupiteľstva (29. apríla 2020) bolo zabezpečenie úverových prostriedkov na preklopenie časového nesúladu medzi príjmami a výdavkami v rozpočtovom období 2020 - 2021 v súvislosti s mimoriadnou situáciou šírenia ochorenia Covid-19 (schválenie úveru vo výške 15.000.000 EUR od Všeobecnej úverovej banky, a.s., a dočasné krátenie podielu dane z príjmov fyzických osôb pre mestské časti z dôvodu solidarity a boja proti pandémie Covid-19 za apríl, máj a jún 2020 priamo úmerné reálnemu výpadku podielovej dane pre mesto Košice za daný mesiac) (uznesenie č. 382).

Dňa 28. mája 2020 sa konalo XV. Zasadnutie mestského zastupiteľstva, kde bolo odsúhlasené oslobodenie od dane za užívanie verejného priestranstva na účely umiestnenia vonkajšieho sedenia od 1. júna 2020 do 31. decembra 2020 (uznesenie č. 400) a reštrukturalizácia úverov (zámer ukončiť Zmluvu o úvere č. 000437/CORP/2019 s UniCredit Bank Czech Republic and Slovakia, a.s. zo dňa 21. novembra 2019, a schválenie prijatia dlhodobého úveru od Prima banka Slovensko, a.s. vo výške 10.000.000 EUR s lehotou splatnosti do 31. decembra 2030 na financovanie kapitálových výdavkov s čerpaním v rokoch 2020 – 2022 a po predchádzajúcom súhlase Mestského zastupiteľstva v Košiciach na financovanie bežných výdavkov s čerpaním v rokoch 2020 – 2021) (uznesenie č. 401).

Výsledkom pokračovania XIX. Zasadnutia mestského zastupiteľstva v Košiciach konaného dňa 19. októbra 2020 bolo kompenzačné opatrenie pre rezidentov, ktorí v dôsledku zrušenia platenia parkovného v meste mali obmedzené využitie predplatených rezidentských parkovacích kariet, a to tak, že držiteľ parkovacej karty mal nárok na vydanie novej bezplatnej parkovacej karty rovnakej kategórie na dobu, ktorej dĺžka je zhodná s počtom dní, počas ktorých trvala platnosť parkovacej karty v období od 1. apríla 2020 do 31. mája 2020, ak držiteľ parkovacej karty bude spĺňať podmienky na jej vydanie podľa VZN mesta Košice č. 157 o dočasnom parkovaní motorových vozidiel na vymedzenom území mesta Košice. Prvý deň platnosti novej parkovacej karty nadväzuje na posledný deň platnosti parkovacej karty, ktorá bola platná ku dňu 15. novembra 2020, alebo ďalšej zakúpenej parkovacej karty. Ak postup podľa predchádzajúcej vety nebol možný, prvý deň platnosti novej parkovacej karty mal určiť

prevádzkovateľ na základe požiadavky držiteľa predchádzajúcej parkovacej karty tak, že doba platnosti novej parkovacej karty mala uplynúť najneskôr 31. januára 2021¹² (uznesenie č. 506).

Na XX. Mimoriadnom zasadnutí mestského zastupiteľstva v Košiciach dňa 16. novembra 2020 bola odsúhlasená 5. zmena Programového rozpočtu mesta Košice na rok 2020 (zníženie bežných príjmov o vyše 14 mil. EUR a zvýšenie príjmových finančných operácií o návratnú finančnú výpomoc - kompenzáciu výpadku podielu daní z príjmov fyz. osôb vo výške 5.345.256 EUR, zníženie bežných výdavkov o takmer 6 mil. EUR, zníženie kapitálových výdavkov o takmer 3 mil. EUR a zníženie výdavkových finančných operácií o vyše 800 tis. EUR (uznesenie č. 558).

Prijímané boli i ďalšie opatrenia - od 7. marca 2020 boli pozastavené všetky kultúrne, spoločenské a športové podujatia organizované mestom, ďalej, najmä od 13. marca 2020, sa obmedzovali stránkové dni a úradné hodiny pre verejnosť na magistráte mesta Košice a verejnosť mala po isté obdobie od 13. marca 2020 zakázaný prístup do kancelárií Magistrátu mesta Košice s výnimkou prízemí, ako aj do mestských podnikov, pričom väčšina zamestnancov mesta, mestských podnikov a ďalších inštitúcií v zriaďovateľskej pôsobnosti mesta Košice mala nariadenú prácu z domu, zatvorilo sa ZOO (do 6. mája), od 14. marca 2020 prešiel Dopravný podnik mesta Košice na víkendový režim s redukciou vypravených vozidiel zo 172 denne na 86¹³, od 16. marca sa zatvárali detské ihriská a športoviská. Začiatkom marca sa tiež prerušilo vyučovanie na všetkých základných a materských školách v zriaďovateľskej pôsobnosti mesta Košice a pozastavená bola aj činnosť školských klubov a centier voľného času¹⁴ ako aj komunitných centier¹⁵. Od 13. marca sa obmedzil prístup na Verejný cintorín a do Krematória na nevyhnutné úkony, pričom tieto boli od 19. marca uzatvorené úplne s výnimkou troch dní medzi 1. a 3. aprílom, opätovne boli otvorené od 22. apríla. Od 11. mája sa postupne začalo s otváraním zatvorených detských ihrísk a športovísk. Vysoké náklady však spôsobovalo pravidelné čistenie a dezinfikovanie postupne otváraných a sprístupňovaných verejnosti prístupných miest.

Ďalšia etapa opatrení nasledovala od októbra, počas druhej vlny pandémie najmä v súvislosti s vyhláseným núdzovým stavom. Mesto zriaďovalo odberové miesta na bezplatné antigénové testovanie na ochorenie Covid-19 a realizovalo jednotlivé etapy celoplošného testovania antigénovými testami nariadeného štátom. V októbri 2020 mesto Košice v areáli Bytového podniku mesta Košice (BPMK, Južné nábrežie) uskutočnilo rekonštrukciu bývalých administratívnych priestorov tak, aby ich mohli využívať zamestnanci nemocníc počas pobytu

¹² Mesto Košice plánovalo zaviesť aj úľavy na dani za užívanie verejného priestranstva pre taxislužby s vyhradenými parkovacími miestami nachádzajúcimi sa v centrálnej mestskej zóne, ktoré v dôsledku opatrení pre zamedzenie šírenia koronavírusu nemohli poskytovať svoje služby (celkom 51 dní). Tento návrh však schválený nebol.

¹³ V apríli bol evidovaný pokles tržieb DPMK o cca 80%.

¹⁴ S čím súviselo pozastavenie prijímania príspevkov za pobyt dieťaťa v materskej škole, na činnosť školského klubu detí a na krúžkovú činnosť centra voľného času platených rodičmi.

¹⁵ Boli úplne uzavreté od 16. marca 2020, v obmedzenom režime boli otvorené od 1. mája 2020 a v plnom režime od 1. júla 2020.

v karanténe. Od 2. novembra 2020 mesto Košice vyčlenilo mestským častiam cca 228 tis. EUR zo svojho rezervného fondu na kompenzáciu nákladov spojených s organizáciou víkendového celoplošného testovania (á 18.000 EUR pre osem veľkých mestských častí a 6.000 EUR ďalším štrnástim malým mestským častiam), najmä z dôvodu časového sklzu v refundácii nákladov štátom, ktoré v danom čase neboli preplatené ešte ani za obdobie prvej vlny pandémie. Výrazné obmedzenia sa dotkli podujatí aj počas obdobia Vianoc.

3. FINANČNÉ HOSPODÁRENIE MESTA KOŠICE V ROKU 2020

Dopad pandémie Covid-19 mal vplyv nie len na výdavkovú časť rozpočtu ale aj na príjmovú. Z výsledkov analýzy a komparácie údajov zo záverečných účtov mesta Košice vyplýva, že v roku 2020 došlo k poklesu celkových príjmov (v porovnaní s rokom 2019 o 6.128.256,34 EUR a rokom 2018 o 18.115.244,38 EUR) aj k poklesu celkových výdavkov (o 7.379.403,58 EUR v porovnaní s rokom 2019 a o 13.885.943,95 EUR v porovnaní s rokom 2018).

Tabuľka 1. Prehľad príjmov a výdavkov mesta Košice za roky 2018 – 2021 (v EUR)

Roky	2018	2019	2020	2021 (predpoklad)
Celkové príjmy	228.789.236,78	216.802.248,74	210.673.992,40	253.126.333
<i>Bežné príjmy</i>	174.048.923,64	185.952.234,34	196.772.642,49	205.669.188
<i>Daňové príjmy</i>	126.667.931,93	133.888.972,21	138.500.361,09	148.714.907
<i>Daň z nehnuteľností</i>	22.482.729,50	21.592.461,89	26.556.595,87	38.500.000
<i>Kapitálové príjmy</i>	36.901.676,24	23.121.355,51	678.778,36	11.087.793
<i>Fin. oper. príjmy</i>	17.838.636,90	7.728.658,89	13.222.571,55	36.369.352
Celkové výdavky	220.623.461,62	214.116.921,25	206.737.517,67	252.126.333
<i>Bežné výdavky</i>	159.729.231,39	179.740.754,21	190.193.544,15	209.314.929
<i>Kapitálové výdavky</i>	54.712.216,33	12.257.074,38	9.196.001,43	38.115.404
<i>Fin. oper. výdavky</i>	6.182.013,90	22.119.092,66	7.347.972,09	4.696.000

Zdroj: vlastné spracovanie podľa údajov zo záverečných účtov mesta Košice 2018-2020 a návrhu rozpočtu mesta Košice na rok 2021 (po 4. zmene).

Opatrenia prijímané v priebehu roku 2020, najmä jednotlivé úpravy rozpočtu a úkony smerujúce k prevzatíu úverov boli podmienené neistotou ohľadom predpokladaného výpadku príjmov mesta¹⁶ a tým ohrozením finančnej likvidity. Už v 1. polroku 2020 sa vo finančnom hospodárení mesta Košice prejavili dopady krízy, kedy o. i. došlo aj k poklesu príjmov z podielových daní, keďže bol poukázaný nižší podiel dane z príjmov fyzických osôb o 3,3 mil. EUR oproti pôvodne schválenému rozpočtu verejnej správy. Celkový pokles príjmov z podielu dane z príjmov fyzických osôb v roku 2020 pre mesto Košice bol takmer vo výške 5,4 mil. EUR, pričom MF SR nahradilo tento schodok vo forme návratnej finančnej

¹⁶ Už v apríli sa predpokladal výpadok príjmov z podielových daní vo výške 30 mil. EUR a ďalších 10 mil. EUR zo zníženého výberu miestnych daní a poplatkov, tiež v dôsledku výpadkov príjmov mestských podnikov.

výpomoci¹⁷, ktorá je zahrnutá v príjmových finančných operáciách. Prepád príjmov v roku 2020 sa prejavil aj vo vlastných daňových a nedaňových príjmoch oproti schválenému rozpočtu, pričom pokles vlastných príjmov mesta Košice za rok 2020 bol v priemere o 17% (t. j. o cca 11 mil. EUR)¹⁸. Na základe uvedených skutočností bola v novembri mestským zastupiteľstvom schválená, v poradí už 5. zmena programového rozpočtu 2020, kde vo výdavkovej časti rozpočtu boli premietnuté úspory prevádzkových výdavkov, ostatných bežných a kapitálových výdavkov a finančných operácií.

Tabuľka 2. Príjmy (v EUR) mesta Košice v roku 2020 - rozpočet a skutočnosť

	Schválený rozpočet	Upravený rozpočet	Skutočnosť	% plnenia pôv. rozpočtu
celkové príjmy	225.209.214	230.936.718	210.673.992	93,55%
<i>podielové dane*</i>	114.035.509	-	108.690.253	95,31%
<i>daň z nehnuteľností</i>	33.000.000	25.750.000	26.556.596	80,47%
<i>ostatné miestne dane a poplatky</i>	16.903.194	14.703.194	14.726.625	87,12%
<i>za psa</i>	220.000	220.000	220.083	100,04%
<i>za nevýherné hracie prístroje</i>	6.000	6.000	3.758	62,63%
<i>za predajné automaty</i>	32.000	32.000	22.276	69,61%
<i>za vjazd do historickej časti mesta</i>	500	500	207	41,40%
<i>za ubytovanie</i>	600.000	200.000	289.702	48,28%
<i>za užívanie verejného priestranstva</i>	750.000	550.000	551.902	73,59%
<i>poplatok za komunálne odpady a drobné stavebné odpady</i>	10.800.000	10.200.000	10.566.656	97,84%
<i>poplatok za uloženie odpadu</i>	3.600.000	2.600.000	2.662.006	73,94%
<i>poplatok za rozvoj</i>	1.000.000	1.000.000	515.341	51,53%
nedaňové príjmy	12.852.321	11.336.671	10.255.655	79,80%

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Záverečného účtu mesta Košice za rok 2020.

* položka podielové dane sa v rozpočte neuvádza ako samostatný údaj, napriek tomu ju považujeme v kontexte príspevku za podstatnú

V súvislosti s opatreniami týkajúcimi sa pandemickej situácie Covid-19 muselo mesto Košice financovať viaceré činnosti a materiálne potreby, a to najmä:

¹⁷ V zmluve s MF SR o poskytnutí návratnej finančnej výpomoci vo výške 5,35 mil. EUR sa Ministerstvo, na základe Uznesenia vlády z augusta 2020, zaväzuje kompenzovať výpadky dane z príjmov fyzických osôb v roku 2020, ktoré vznikli počas pandémie nového koronavírusu, čo je ale možné použiť výlučne a v plnom rozsahu na financovanie výkonu samosprávnych kompetencií, teda Mesto nimi prefinancuje svoje bežné a kapitálové výdavky vrátane investícií do svojho majetku a dlžnú sumu, v 4 rovnomerných splátkach (1,336 mil. EUR), sa zaviazalo vrátiť v rokoch 2024-2027. Podmienkou poskytnutia návratnej finančnej výpomoci bolo, že dlh mesta neprekročí 50% skutočných bežných príjmov predchádzajúceho rozpočtového roka, čo mesto Košice spĺňa, keďže aj po prijatí návratnej finančnej výpomoci a započítaní ostatných plánovaných úverov neprekročí dlh mesta 30% tejto hodnoty. <https://www.kosice.sk/clanok/kosice-dostanu-vyse-5-3-milionovu-pozicku-z-ministerstva-financi>.

¹⁸ Významné boli i straty tržieb v mestských organizáciách, najmä v DPMK, a.s. (cca 4,7 mil. EUR), v organizáciách poskytujúcich sociálne služby (Stredisko sociálnej pomoci, Psychosociálne centrum, ZOS) a ostatných organizáciách (ZOO, BPMK). Zdroj: Mesto Košice: *Informácia o predbežných výdavkoch na COVID-19 za obdobie 2020, I-III/2021*, dostupné online: <https://www.kosice.sk/mesto/samosprava/mestske-zastupitelstvo/2018-2022/zasadnutie/27/uznesenie/630>.

- z časti **bežných výdavkov rozpočtu 2020** (190.193.544,15 EUR), v súvislosti s mimoriadnou udalosťou (pandémia Covid-19), boli realizované výdavky vo výške **1.352.347 EUR**, a to v členení:
 - Civilná ochrana a s tým súvisiace výdavky – finančné prostriedky vo výške **1.142.479 EUR** boli použité najmä na zakúpenie antibakteriálnych a dezinfekčných prostriedkov, bezdotykových dávkovačov, dezinfekčných brán, ochranných pracovných pomôcok a odevov, na dezinfekciu priestorov úradu a služobných motorových vozidiel;
 - Sociálna výpomoc a s tým súvisiace výdavky - finančné prostriedky vo výške **150.838 EUR** boli použité na mimoriadnu sociálnu pomoc ohrozeným obyvateľom mesta Košice v súvislosti s opatreniami Covid-19: mestským častiam bol poskytnutý transfer vo výške 68.373 EUR na stravovanie dôchodcov, donášku obedov, nákup a donášku potravín a liekov; výdavky vo výške 45.368 EUR boli použité na sociálne balíčky pre seniorov, ľudí bez domova a jednotlivcom a rodinám; nadáciám Oáza n.o., DORKA n.o., Arcidiecézna charita Košice boli poskytnuté finančné príspevky v celkovej výške 15.000 EUR pre ľudí bez domova a tiež transfer vo výške 22.097 EUR bol poskytnutý SSP ako refundácia vrátených finančných prostriedkov MPSVaR SR za neobsadené miesta z dôvodu zriadenia karanténneho centra;
 - Dotácie podľa VZN 190 pre poskytovateľov sociálnych služieb - finančné prostriedky vo výške **59.030 EUR** boli poskytnuté pre poskytovateľov sociálnych služieb na ochranu zdravia obyvateľstva a ochranu zdravia pracovníkov v oblasti sociálnych služieb a zdravotníctva;
- v rámci **kapitálových výdavkov** (358.136 EUR), v súvislosti s mimoriadnou udalosťou (pandémia Covid-19), boli realizované výdavky:
 - krízové ubytovanie pre marginalizované skupiny obyvateľov mesta Košice v areáli BPMK na Južnom nábreží v celkovej výške **199.026 EUR**;
 - stavebné úpravy priestorov karanténneho ubytovania v areáli BPMK pre zamestnancov mesta, orgánov samosprávy a organizácií zriadených mestom vo výške **44.210 EUR**;
 - obstaranie 5 dezinfekčných brán v celkovej výške **26.400 EUR**;
 - kontajnery - mobilné domy vrátane prípojok inžinierskych sietí pre karanténu klientov Arcidiecéznej charity – Charitného domu sv. Alžbety na Bosákovej ul. vo výške **57.000 EUR**;
 - kontajnery - mobilné domy vrátane prípojok inžinierskych sietí pre karanténu klientov zariadenia Oáza – nádej pre nový život vo výške **31.500 EUR**.
- v časti **finančné operácie** v položke príjmy (13.222.572 EUR) bola zaúčtovaná návratná finančná výpomoc z MF SR v celkovej výške **5.345.256 EUR**, ktorá bola čerpaná na výkon samosprávnych pôsobností z dôvodu kompenzácie výpadku DPFO v roku 2020 v dôsledku pandémie Covid-19. Použitie výpomoci slúžilo na vykrytie bežných výdavkov, a to na zimnú údržbu komunikácií, čistenie komunikácií a bežnú údržbu komunikácií.

Mestu Košice bola poskytnutá dotácia na refundáciu výdavkov súvisiacich s mimoriadnou situáciou, v súvislosti s ohrozením verejného zdravia II. stupňa z dôvodu ochorenia Covid-19 vo výške **913.194 EUR** (počas prvej vlny pandémie vo výške **872.916 EUR** a výdavkov súvisiacich s celoštátnym testovaním v novembri 2020 vo výške **40.278**

EUR), v rozpočte zahrnuté v položke Bežné granty a transfery (48.016.626 EUR).¹⁹ Celkový prehľad refundácie nákladov prezentuje tabuľka č. 3.

Tabuľka 3. Refundácie nákladov mesta Košice na realizované opatrenia v rámci pandémie Covid-19 v za obdobie 2020 – marec 2021

Rok	Opatrenia	Výdavky mesta (v EUR)		
		Výdavok	Refundácia	Rozdiel
2020	Covid-19: 12. marec 2020 - 31. december 2020	1.648.693	1.186.831	-461.862
	celoštátne testovanie	450.497	288.909	-161.588
	sociálna oblasť	693.889	0	-693.889
	celkom 2020	2.793.079	1.475.740	-1.317.339
2021				
	Covid-19: mestské testovanie a ostatné preventívne opatrenia	163.562	0	-163.562
	celoštátny skrining	583.665	984.100	400.435
	testovanie 3. februára - 31. marca 2021	667.995	1.254.235	586.240
	sociálna oblasť	89.410		-89.410
	celkom 2021	1.504.632	2.238.335	733.703
	súhrn 2020+2021	4.297.711	3.714.075	-583.636

Zdroj: Mesto Košice: Informácia o čiastočnom vyhodnotení výdavkov na záchranné práce v súvislosti s mimoriadnou situáciou vyhlásenou pre ohrozenie zdravia II. stupňa, infekčného ochorenia COVID-19, dostupné online <https://www.kosice.sk/mesto/samosprava/mestske-zastupitelstvo/2018-2022/zasadnutie/27>.

ZÁVER

Rok 2020 bol rokom pandémie Covid-19 a s tým súvisiacich opatrení prijímaných a realizovaných na celoštátnej ale i lokálnej úrovni, s cieľom ochrany ľudského života a zdravia. Komplexné dopady týchto opatrení na finančné hospodárenie územnej samosprávy bude možné vyhodnotiť až po definitívnom ukončení ich platnosti a sumarizácii všetkých údajov. Napriek tomu sa autorky, s využitím analýzy a komparácie údajov a informácií uvedených v zozname použitých zdrojov ako aj v texte príspevku, pokúsili čiastkovo na príklade finančného hospodárenia mesta Košice prezentovať niekoľko vlastných zistení a predikcií, pričom skúmali finančné dopady priame - výdavky v súvislosti s aktuálnou situáciou a opatreniami, ale aj nepriame ako napríklad pokles príjmov v mestských podnikoch.

Primárny vplyv pandémie Covid-19 a s tým súvisiacich opatrení počas roka 2020 bol viditeľný už aj v potrebe opakovanej úpravy rozpočtu mesta (celkovo šesť krát), ktoré sa týkali výdavkovej ako aj príjmovej. Zmeny v štruktúre rozpočtu boli vyvolané nie len vlastnými sekundárnymi opatreniami prijímanými mestom Košice (poskytovanie sociálnej pomoci, prerušenie výberu parkovného a predĺženie platnosti predplatených rezidentských parkovacích

¹⁹ Zdroj: Hodnotiaca správa programového rozpočtu mesta Košice k 31.12.2020.

kariet, oslobodenie od dane z verejného priestranstva na účel umiestnenia vonkajšieho sedenia, znižovanie pôvodne plánovaných bežných i kapitálových výdavkov, zriadenie karanténneho centra, uzavretie ZOO, úplné zrušenie, resp. obmedzenie kultúrnych, charitatívnych, športových a vzdelávacích aktivít a pod.), ale najmä primárnymi opatreniami prijímanými na úrovni štátu, a to vyhlásením mimoriadnej situácie, núdzového stavu, zákazu vychádzania, zákazu prevádzkovania niektorých obchodov, prevádzok, poskytovania služieb, povinnosťami zabezpečiť testovanie na ochorenie Covid-19 samosprávou a pod., ale aj úpravou legislatívy v kontexte zákona č. 67/2020 Z. z. *o niektorých mimoriadnych opatreniach vo finančnej oblasti v súvislosti so šírením nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby COVID-19 v znení neskorších predpisov*, a to prerušením rôznych konaní (napr. odvolacie konania), odpustením zmeškaných lehôt, nemožnosťou vymáhania nedoplatkov, odložením splatnosti, znížením už vyrubeného poplatku a ďalšími opatreniami.

Zo záverečného účtu mesta Košice za rok 2020 sme identifikovali záporné rozdiely (uvádzame zaokrúhlené) rozpočet vs. skutočnosť v rámci rozpočtových položiek tvoriacich sumárne celkový príjem a celkové výdavky, a to:

Dopady na príjmovú časť rozpočtu mesta Košice:

- výpadok daňových príjmov celkovo o 10,8 mil. EUR (v tom: pokles dane z nehnuteľností o 6,4 mil. EUR²⁰, pokles výnosu dane z príjmov, ziskov a kapitálového majetku²¹ a pokles príjmov z ostatných miestnych daní a poplatkov²² rovnako o 2,2 mil. EUR),
- zníženie nedaňových príjmov (príjmy z podnikania a vlastníctva majetku, administratívne poplatky, úroky) o 2,6 mil. EUR,
- pokles kapitálových príjmov o 3,5 mil. EUR,
- pokles príjmov z finančných operácií o 10 mil. EUR,

Čiastočná kompenzácia negatívneho vývoja celkových príjmov bola kompenzovaná v rámci rozpočtovej položky bežné granty a transfery kde došlo ku kladnému rozdielu, a to o 12,4 mil. EUR, pričom ale vo výsledku došlo k poklesu sumy celkových príjmov o 14,5 mil. EUR.

Dopady na výdavkovú časť rozpočtu mesta Košice:

- pokles celkových výdavkov o 17,5 mil. EUR, z toho:
 - o pokles bežných výdavkov o 3,1 mil. EUR,
 - o pokles kapitálových výdavkov o 15,6 mil. EUR,

²⁰ Predovšetkým z dôvodu neuhradenia dane z nehnuteľností spoločnosťou U.S. Steel, kde bolo rozhodnutie Finančným riaditeľstvom SR zrušené a vrátené správcovi dane na ďalšie konanie a rozhodnutie dňa 15. decembra 2020, ale tiež v dôsledku nemožnosti vymáhať nedoplatky v zmysle § 11 zákona 67/2020 Z. z. *o niektorých mimoriadnych opatreniach vo finančnej oblasti v súvislosti so šírením nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby COVID-19*, teda nové exekučné konania bolo možné začať až v priebehu novembra 2020.

²¹ Príjem v sume 108.690.53 EUR, pochádzajúci z podielových daní (transfer zo ŠR) za rok 2020, bol takmer o 5,4 mil. EUR v porovnaní s očakávaným (rozpočtovaným) príjmom nižší, pričom z uvedenej pridelenej sumy mesto realizovalo transfer mestským častiam v celkovej sume 11.473.113 EUR.

²² V tom zahrnuté: daň za psa, za nevýherné hracie prístroje, za predajné automaty, za vjazd do historickej časti mesta, za užívanie verejného priestranstva, za ubytovanie a poplatky za uloženie odpadu, za komunálne odpady a drobné stavebné odpady, za rozvoj.

- nárast výdavkov v rámci položky finančné operácie o 1,2 mil. EUR.

Kompenzácia negatívnych finančných dôsledkov opatrení nariadených štátom nebola podľa nášho názoru zrejme realizovaná promptne, efektívne a úplne, pričom vzhľadom na trvajúci stav ohrozenia ochorením Covid-19 sa očakáva pretrvávanie negatívnych dopadov už v minulosti prijatých opatrení alebo aj tých budúcich, ako napríklad:

- výpadok tzv. podielových daní (v sume 5.345.256 EUR), ktorý bol síce kompenzovaný návratnou finančnou výpomocou MF SR, ale až v polovici októbra 2020;
- výdavky v celkovej sume 4.297.712 EUR (z toho za rok 2020 2.793.079 EUR) na zabezpečenie opatrení (v období od 1. januára 2020 do 31. marca 2021), pričom zo ŠR SR boli mestu Košice refundované finančné prostriedky v sume 3.714.076 EUR (z toho za rok 2020 1.475.741 EUR), z čoho vyplýva, že výdavky na zabezpečenie opatrení za uvedené obdobie, boli oproti refundovaným vyššie o 583.636 EUR, pričom túto sumu muselo mesto Košice financovať z vlastných zdrojov;
- v roku 2021 (obdobie od 1. januára 2021 do 31. marca 2021) sa taktiež prejavili negatívne dopady na príjmy mesta Košice – napríklad v DPMK, a.s. je to za sledované obdobie pokles tržieb cca o 2,5 mil. EUR, v organizáciách poskytujúcich sociálne služby cca o 60 tis. EUR, školstve cca o 150 tis. EUR, u ostatných poplatkov a platieb už viac ako o 300 tis. EUR, čo zrejme vyvolalo opätovnú potrebu úpravy rozpočtu mesta Košice v roku 2021 (doposiaľ bola schválená na XXIV. Zasadnutí mestského zastupiteľstva 1. júla 2021 štvrtá zmena rozpočtu mesta Košice).

Autorky na základe prezentovaných údajov, ako aj ďalších informácií predpokladajú, že uvedené skutočnosti budú mať i dlhodobé dopady najmä v podobe zvýšenia zadlženosti či obmedzenia plánovaných činností (napr. investičných) mesta Košice, pričom takýto efekt považujú za možné potvrdenie vysokej zraniteľnosti finančnej situácie územnej samosprávy (najmä pri nepredvídaných situáciách) a jej závislosti na príjmoch poukazovaných štátom.

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. BUJŇÁKOVÁ, M. Finančné problémy fungovania obcí a miest v Slovenskej republike a možnosti ich riešenia. In: *Zagadnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego w jednostkach samorządu terytorialnego*. Rzeszów: RS Druk Rzeszów, 2018, pp. 580–590.
2. LIPTÁKOVÁ, Kompetencie miestnej samosprávy a jej normotvorba v kontexte miestnych daní na Slovensku. In: *Bratislavské právnické fórum 2018*, Bratislava: Univerzita Komenského, 2018, s. 56-66. ISBN 978-80-7160-475-4.
3. Mesto Košice. *Informácia o predbežných výdavkoch na COVID-19 za obdobie 2020, I-III/2021*. Dostupné online: <https://www.kosice.sk/mesto/samosprava/mestske-zastupitelstvo/2018-2022/zasadnutie/27/uznesenie/630>.

4. Mesto Košice. *Programový rozpočet mesta Košice, záverečný účet a výročná správa*. Dostupné online: <https://www.kosice.sk/obcan/programovy-rozpocet-mesta-kosice-zaverecny-ucet-a-vyrocnna-sprava-archiv>.
5. Mesto Košice. *Hodnotiaca správa programového rozpočtu mesta Košice k 31.12.2020*. Dostupné online: <https://www.kosice.sk/obcan/programovy-rozpocet-mesta-kosice-zaverecny-ucet-a-vyrocnna-sprava-archiv>.
6. MOLITORIS, P. Princípy finančnej normotvorby územnej samosprávy. In: *Teória a prax verejnej správy*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2013. s. 197.
7. PAPCUNOVÁ, V., HUDÁKOVÁ, J., ŠTUBŇOVÁ, M., URBANÍKOVÁ, M. Revenues of Municipalities as a Tool of Local Self-Government Development (Comparative Study), 2020, *Administrative Sciences*, vol. 10, no. 4, pp. 101. DOI: 10.3390/admsci10040101;
8. ROMÁNOVÁ, A., ČERVENÁ, K. Current System of Funding of Local Self-Government in Slovakia and its Challenges. In *Financial Law Review*, ISSN 2299-6834, roč. 2, 2017, č. 4, s. 45-56. DOI 10.4467/22996834FLR.17.015.10333.
9. VARTAŠOVÁ, A. (2020) Uplatňovanie inštitútu miestnych daní v krajinách, V4. In *INTERPOLIS '20*. Banská Bystrica: Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici – Belianum, 2020, s. 500–508. ISBN 9788055718040.
10. VARTAŠOVÁ, A., ČERVENÁ, K. The development of real property tax - the case of city of Košice. In *Financial Law Review*. ISSN 2299-6834, roč. 20, 2020, č. 4, s. 82-104.
11. VARTAŠOVÁ, A., ČERVENÁ, K. Podatki lokalne - źródło finansowania samorządu lokalnego na Słowacji. In *Regulacje prawa finansów publicznych i prawa podatkowego: podsumowanie stanu obecnego i dynamika zmian*. Varšava: Wolters Kluwer, 2020, s. 664-675. ISBN 9788381878982.
12. VARTAŠOVÁ, A., ČERVENÁ, K. *Views on Quality of Tax Regulation in the Slovak Republic (Focused on Real Property Taxation)*. Praha: Leges, 2019. 93 s.
13. VAVROVÁ, K. Miestne dane v súvislosti s udržiateľnosťou ich výberu = Local Taxes Related to the Sustainability of their Choice. In: Markovič, P., Tóth, M. (eds.) *Ekonomika, financie a manažment podniku – 2017*, Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2017, s. 731–742.
14. VERNARSKÝ, M. Normotvorba obce vo veciach miestnych daní. In: *Územná samospráva a tvorba práva*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2015, s. 22-42. ISBN 978-80-8152-384-7.
15. VERNARSKÝ, M. Finančná autonómia územnej samosprávy ako predpoklad samostatnosti v komunálnej normotvorbe. In: *Teória a prax komunálnej normotvorby*. Košice: P. J. Šafárik University in Košice, 2014, s. 76–82. ISBN 9788081522277.

KONTAKT NA AUTORA

anna.romanova@upjs.sk ORCID: 0000-0002-1366-0134

karolina.cervena@upjs.sk ORCID: 0000-0003-4900-6510

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Právnická fakulta

Kováčska 26

040 75 Košice

Slovenská republika